

Udomiteljstvo osoba starije životne dobi u Republici Hrvatskoj

Jambrović, Karla

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:602034>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-04**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Karla Jambrović

**UDOMITELJSTVO OSOBA STARIJE ŽIVOTNE DOBI U
REPUBLICI HRVATSKOJ**

ZAVRŠNI RAD

Mentor/ica: prof. dr. sc. Ana Štambuk

Zagreb, 2023. godina

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Zakonski okvir udomiteljstva osoba starije životne dobi.....	2
2.1. Udomitelj u smislu Zakona o udomiteljstvu (NN/115/18, 18/22)....	3
2.2. Udomiteljstvo i oblici udomiteljstva odraslih osoba u Zakonu o udomiteljstvu (NN/115/18, 18/22).....	4
2.2.1. Tradicionalno udomiteljstvo odraslih osoba.....	4
2.2.2. Srodničko udomiteljstvo odraslih osoba.....	5
2.2.3. Standardno udomiteljstvo odraslih osoba.....	5
3. Udomiteljstvo osoba starije životne dobi.....	6
3.1. Udomiteljstvo osoba starije životne dobi u Republici Hrvatskoj.....	6
3.2. Udomiteljstvo osoba starije životne dobi u svijetu.....	9
4. Ostali oblici skrbi za osobe starije životne dobi u Republici Hrvatskoj.....	14
5. Razlike između udomiteljstva djece i osoba starije životne dobi.....	17
6. Perspektiva udomitelja osoba starije životne dobi.....	18
7. Zaključak.....	21
8. Literatura.....	23

Udomiteljstvo osoba starije životne dobi u Republici Hrvatskoj

Sažetak:

Cilj je ovog rada pružiti sažet i sistematičan pregled inozemne i domaće znanstvene literature na temu udomiteljstva osoba starije životne dobi u Republici Hrvatskoj kao zemlji s jednim od najvećih udjela starijeg stanovništva u Europi. U radu se definira udomitelj, udomiteljstvo i oblici udomiteljstva osoba starije životne dobi u Republici Hrvatskoj te se uspoređuje udomiteljstvo s ostalim oblicima skrbi za osobe starije životne dobi, kao i s udomiteljstvom djece. U ovom radu prikazan je i primjer iskustva udomitelja osoba starije životne dobi u Republici Hrvatskoj te zaključne misli autorice kojima se udomiteljstvo ističe, iako kao financijski dostupan oblik skrbi za osobe starije životne dobi, kao neodgovarajući oblik skrbi zbog brojnih neslaganja sa zakonski propisanim uvjetima i njihovoj primjeni u praksi. Primijećen je nedostatak istraženosti udomiteljstva kao oblika skrbi te su ulaganja u njegov razvitak minimalna i nedostatna.

Ključne riječi: udomiteljstvo, osobe starije životne dobi, udomitelj

Foster care of elderly in Croatia

Abstract:

The aim of this literature review is to provide a concise and systematic review of foreign and domestic scientific literature on the topic of foster care for the elderly in the Republic of Croatia, as a country with one of the largest shares of the elderly population in Europe. The literature review defines a foster parent, foster care and forms of foster care for elderly people in the Republic of Croatia, and compares foster care with other forms of care for elderly people, as well as with foster care for children. This literature review also presents an example of the experience of foster parent of elderly people in the Republic of Croatia and the author's concluding thoughts, which emphasize foster care, although it is a financially available form of care for elderly people, as an irresponsible form of care due to numerous discrepancies in the legally prescribed conditions and their application in practice. A lack of research into foster care as a form of care has been noticed, and investments in its development are minimal and insufficient.

Key words: foster care, elderly people, foster parent

Izjava o izvornosti

Ja, Karla Jambrović, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio/-la drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Karla Jambrović v. r.

Datum: 17. lipnja 2023. godine

1. Uvod

U Republici Hrvatskoj prema Popisu stanovništva 2021. godine udio starijeg stanovništva iznosi 22,45 % (DZS, 2021), što Republiku Hrvatsku čini zemljom s jednim od najvećih udjela starijeg stanovništva u Europi i svrstava je u deset zemalja u svijetu s najstarijim stanovništvom (Jedvaj, Štambuk i Rusac, 2014). U Europi, pa tako i u Republici Hrvatskoj, životna dob starijih osoba te njihovo zdravstveno stanje i produktivnost proteklih se desetljeća nedvojbeno podižu na višu razinu pod utjecajem društvenog i ekonomskog napretka te uspješnosti intervencija javnozdravstvenih mjera po pitanju bolesti i smrti (Podgorelec i Klempić, 2007), kao i povećanja kvalitete života i ukupnog životnog vijeka ljudi (Jedvaj, Štambuk i Rusac, 2014). Iako demografski pomak prema starenju europskog stanovništva upućuje na pozitivne promjene u društvu, uzrokuje i porast osoba kojima će trebati neki oblik skrbi ili potpore kasnije u životu zbog bliske veze između nesposobnosti i uznapredovale starosti (Podgorelec i Klempić, 2007).

U Republici Hrvatskoj, kao i u ostatku Europe, država ima relativno malu ulogu u skrbi o osobama starije životne dobi. Ako je starijoj osobi potrebna potpora i pomoć u zadovoljenju osnovnih životnih potreba, pruža je ponajprije obitelj, što potvrđuju istraživanja koja pokazuju da je sudjelovanje starijih osoba u neformalnim odnosima i obiteljskoj mreži izrazito visoka. Međutim, novija istraživanja potvrđuju promjene u socijalizaciji starosti i rastu želje za samostalnošću i neovisnošću osoba starije životne dobi (Podgorelec i Klempić, 2007).

Sukladno tome, sredinom 20. stoljeća započinje razvoj javne skrbi i institucionalnih usluga za osobe starije životne dobi, prvenstveno kroz osnivanje domova za starije i nemoćne. Država je preuzela veću ulogu u obuhvatu usluga socijalne skrbi, uvođenju osiguranja za dugotrajnu skrb, prepoznavanju skrbi kao socijalnog prava, ali i priznavanju neformalne skrbi

(Dobrotić, 2015). No, minimalnim ulaganjima u sustav socijalne skrbi razvijaju se nedostatni formalni i institucionalni oblici skrbi, što potiče potrebu za reorganizacijom i novim oblicima skrbi o starijim osobama (Murgić i sur., 2009). Navedene nepovoljne okolnosti i priznavanje neformalne skrbi dovodi do razvoja izvaninstitucionalnih usluga za osobe starije životne dobi koje se počinju razvijati 60-ih godina 20. stoljeća (Štambuk i Penava Šimac, 2021). Jedan od novih i alternativnih oblika skrbi za osobe starije životne dobi je udomiteljstvo koje je izrazito neistraženo područje skrbi o odraslim osobama unatoč osviještenosti o problematici skrbi o osobama starije životne dobi kao što su: porast broja osoba u potrebi za socijalnom zaštitom, transformacija obiteljske strukture te nedostatak kapaciteta u domovima za odrasle osobe (Savanović, 2007).

2. Zakonski okvir udomiteljstva osoba starije životne dobi

Zakonom o udomiteljstvu (NN 115/18, 18/22) uređuje se udomiteljstvo kao oblik pružanja socijalne usluge smještaja i sl., uvjeti i način obavljanja udomiteljstva te prava i obveze korisnika usluge, udomitelja, centra za socijalnu skrb i drugih pravnih osoba koje sudjeluju u udomiteljstvu čija je svrha osigurati potporu i skrb korisniku u poticajnom i obiteljskom okruženju u skladu s njegovim individualnim planom promjene. U Republici Hrvatskoj udomiteljstvo se provodi u skladu s temeljnim načelima socijalne skrbi kao što su: načelo najboljeg interesa korisnika, načelo ravnopravnosti u obiteljskom okruženju, načelo održivosti socijalnih veza te načela uključenost korisnika i zabrane diskriminacije.

Načelo najboljeg interesa korisnika propisuje odabir udomitelja ponajprije iz kruga srodnika ili drugih osoba bliskih korisniku te u njegovu mjestu prebivališta, uvijek kada je to moguće i kada je to u njegovu najboljem interesu. Načelom ravnopravnosti u obiteljskom okruženju korisnik postaje ravnopravni član udomiteljske obitelji u trenutku priznanja prava na smještaj u udomiteljsku obitelj. Kako bi udomiteljstvo bilo u skladu s načelom održivosti

socijalnih veza, korisniku se priznaje pravo na uslugu smještaja u udomiteljsku obitelj u njegovu mjestu prebivališta radi održivosti obiteljskih i drugih socijalnih veza i očuvanja postignute razine njegove socijalne uključenosti. Naposljetku, načelo uključenosti propisuje da korisnik ima aktivnu ulogu u zadovoljavanju svojih potreba, dok je načelom zabrane diskriminacije zabranjena izravna i neizravna diskriminacija korisnika u udomiteljskoj obitelji (Zakon o udomiteljstvu, NN/115/18, 18/22).

2.1. Udomitelj u smislu Zakona o udomiteljstvu (NN/115/18, 18/22)

U smislu Zakona o udomiteljstvu (NN/115/18, 18/22) udomitelj je predstavnik udomiteljske obitelji, zajednice koju čine udomitelj i srodnici s kojima udomitelj živi u zajedničkom kućanstvu ili samac koji pruža uslugu smještaja, na čije ime se izdaje dozvola za obavljanje udomiteljstva i upisan je u Registar udomitelja. Udomiteljstvo može obavljati osoba koja je punoljetna, ima poslovnu sposobnost, hrvatski je državljanin, ima prebivalište i živi u Republici Hrvatskoj, mlađa je od 60 godina, ima završeno najmanje srednjoškolsko obrazovanje, završila je osposobljavanje za udomitelja, ima stambene uvjete te ima pisanu suglasnost svih punoljetnih članova zajedničkog kućanstva za obavljanje udomiteljstva.

Osim obveznih uvjeta za obavljanje udomiteljstva, zakonom su propisane i zapreke za obavljanje udomiteljstva poput poremećenih obiteljskih odnosa, bolest ili stanje kojim bi bilo ugroženo zdravlje ili drugi interesi korisnika te prisutnost društveno neprihvatljivog ponašanja kod potencijalnog udomitelja (Zakon o udomiteljstvu, NN/115/18, 18/22).

Tijekom obavljanja udomiteljstva udomitelj ima pravo na naknadu za rad udomitelja i opskrbinu za potrebe korisnika. Naknada za rad udomitelja je naknada za pruženu skrb i uloženi trud u zbrinjavanju korisnika kojemu je priznato pravo na uslugu smještaja kod udomitelja te njen iznos ovisi o

broju i vrsti korisnika. Obračunava se prvim danom smještaja i prestaje posljednjim danom smještaja korisnika, a isplaćuje je Ministarstvo putem centra za socijalnu skrb na čijem području korisnik ima prebivalište (Zakon o udomiteljstvu, NN/115/18, 18/22). Naknada za rad udomitelja iznosi 200 % osnovice za udomitelja koji obavlja tradicionalno udomiteljstvo odraslih osoba, a naknada za rad udomitelja koji obavlja standardno udomiteljstvo iznosi 800 % osnovice. Opskrbnina za potrebe korisnika novčana je naknada namijenjena podmirivanju troškova života korisnika koja se određuje prema vrsti korisnika ovisno o životnoj dobi i zdravstvenom stanju korisnika te je razmjerna trajanju i opsegu usluge smještaja korisnika kod udomitelja. Visinu opskrbnine odlukom utvrđuje ministar te za pokretnu odraslu osobu iznosi 450 % osnovice, za polupokretnu odraslu osobu 470 % osnovice te za nepokretnu odraslu osobu iznosi 500 % osnovice (Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, 2022).

2.2. Udomiteljstvo i oblici udomiteljstva odraslih osoba u Zakonu o udomiteljstvu (NN/115/18, 18/22)

Prema Zakonu o udomiteljstvu (NN/115/18, 18/22) udomiteljstvo je pružanje socijalne usluge smještaja djetetu ili odrasloj osobi koju pruža udomitelj sa svojom obitelji ili udomitelj koji živi sam te se ono obavlja kao tradicionalno udomiteljstvo, srodničko udomiteljstvo i udomiteljstvo kao zanimanje koje se obavlja kao standardno udomiteljstvo i specijalizirano udomiteljstvo za djecu.

2.2.1. Tradicionalno udomiteljstvo odraslih osoba

U tradicionalnom udomiteljstvu pruža se usluga smještaja istoj vrsti korisnika, posebno odraslim osobama, a posebno djeci, u skladu sa zakonom kojim se uređuju socijalne usluge u sustavu socijalne skrbi. Ako je usluga smještaja potrebna roditelju s djetetom, braći i

sestrama, maloljetnim roditeljima, bračnim, odnosno izvanbračnim drugovima ili kada tijekom smještaja kod korisnika nastanu takve promjene da više ne pripada istoj vrsti korisnika, moguće je zajednički smjestiti različitu vrstu korisnika. U udomiteljskoj obitelji mogu biti smještena najviše četiri odrasla korisnika te iznimno može biti smješten i peti odrasli korisnik ako mu je priznato pravo na privremeni smještaj u kriznim situacijama, no samo uz prethodnu suglasnost centra udomitelja. Ako udomiteljstvo obavlja udomitelj samac ili srodnik udomitelja samca, u njegovu domu mogu biti smještena najviše dva odrasla korisnika. Naknada za rad udomitelja koji obavlja tradicionalno udomiteljstvo ovisi o broju i vrsti korisnika te se obračunava prvim danom smještaja i prestaje posljednjim danom smještaja korisnika. Visinu naknade za rad udomitelja koji obavlja tradicionalno udomiteljstvo odlukom utvrđuje ministar, a isplaćuje Ministarstvo putem centra korisnika (Zakon o udomiteljstvu, NN/115/18, 18/22).

2.2.2. Srodničko udomiteljstvo odraslih osoba

Srodničko udomiteljstvo obavlja se pod jednakim uvjetima kao i tradicionalno udomiteljstvo, te ga mogu obavljati baka, djed, stric, teta, ujak, braća i polubraća, sestre i polusestre, unuci i njihovi braćni, odnosno izvanbraćni drugovi (Zakon o udomiteljstvu, NN/115/18, 18/22).

2.2.3. Standardno udomiteljstvo odraslih osoba

U standardnom udomiteljstvu pruža se usluga smještaja odrasloj osobi u skladu sa zakonom kojim se uređuju socijalne usluge u sustavu socijalne skrbi te ga kao zanimanje može obavljati tradicionalni ili specijalizirani udomitelj koji nije u radnom odnosu i ne obavlja samostalnu registriranu djelatnost obrta ili slobodnog

zanimanja, koji je najmanje šest mjeseci pružao uslugu kao tradicionalni udomitelj, koji pruža uslugu smještaja za četvero odraslih korisnika istodobno, ima prebivalište na području za koje je mrežom socijalnih usluga utvrđena potreba za obavljanjem udomiteljstva kao zanimanja te je izabran od strane Povjerenstva za izbor udomitelja za obavljanje udomiteljstva kao zanimanja. Kod udomitelja samca koji obavlja standardno udomiteljstvo istodobno moraju biti smještena dva odrasla korisnika, dok u udomiteljskoj obitelji moraju biti smještena četiri odrasla korisnika istodobno. Naknada za rad udomitelja koji obavlja standardno udomiteljstvo obračunava se danom izvršnosti rješenja o dozvoli za obavljanje standardnog udomiteljstva i prestaje danom izvršnosti rješenja o prestanku dozvole za obavljanje standardnog udomiteljstva. Visinu naknade za rad udomitelja odlukom utvrđuje ministar, a isplaćuje Ministarstvo putem centra udomitelja (Zakon o udomiteljstvu, NN/115/18, 18/22).

3. Udomiteljstvo osoba starije životne dobi

3.1. Udomiteljstvo osoba starije životne dobi u Republici Hrvatskoj

Stanovništvo se smatra starim ako je udio osoba starije životne dobi u populaciji viši od 7 %. Prema statističkim podacima u Republici Hrvatskoj osobe starije životne dobi čine 22,45 % stanovništva (DZS, 2021). Prilikom procesa starenja javljaju se zdravstveni problemi, gubitak funkcionalnosti i potreba za posebnom skrbi i pomoći u osnovnim životnim aktivnostima. Jedan od oblika skrbi za starije je udomiteljstvo, mješoviti oblik skrbi kojeg obavljaju privatne osobe uz nadzor i nadležnost države (Kljajić, 2020) te usluga smještaja kojom se osigurava skrb i potpora korisniku u poticajnom i obiteljskom okruženju (Štambuk i Penava Šimac, 2021).

Udomiteljstvo se prvi puta spominje u Zakonu o prisilnom odgoju nedoraslih iz 1902. godine (Štambuk i Penava Šimac, 2021), dok se udomiteljska skrb kao smještaj odraslih osoba u druge obitelji počinje razvijati 1970. godine (Dobrotić, 2016). Udomiteljstvo kao oblik skrbi za osobe starije životne dobi bio je poprilično nerazvijen u 80-im godinama 20. stoljeća, no u 90-ima počinje prepoznavanje potencijalnih prednosti udomiteljskog smještaja i zagovaranje udomiteljske skrbi za osobe starije životne dobi kao poželjnog oblika skrbi zbog prisutnosti deficita smještajnih kapaciteta u domovima socijalne skrbi (Škara, 1999; prema Štambuk i Penava Šimac, 2021). Donošenjem Zakona o udomiteljstvu 2007. godine (NN, 79/07) propisane su obveze udomitelja i centara za socijalnu skrb, ustrojeni su timovi za udomiteljstvo u centrima za socijalnu skrb, osigurana je osobna naknada udomiteljima za svakodnevnu skrb o korisniku, smanjen je broj korisnika u jednoj udomiteljskoj obitelji te je regulirano uvođenje evidencije i registra udomiteljskih obitelji i smještenih korisnika (Štambuk i Penava Šimac 2021).

Nadalje, udomiteljska obitelj mora ispunjavati zakonom propisane stambene, socijalne i druge uvjete koje ocjenjuje centar za socijalnu skrb koji je prema mjestu prebivališta udomiteljske obitelji za nju nadležan (Zakon o udomiteljstvu, NN/115/18, 18/22). U obradi obitelji i ocjenjivanju uvjeta sudjeluje stručni tim koji čine socijalni radnik, psiholog, pravnik, liječnik te drugi odgovarajući stručnjaci. Udomitelj mora biti fizički i psihički zdrava osoba koja je sposobna čuvati, štiti i zadovoljiti potrebe smještenog korisnika (Štambuk i Penava Šimac, 2021). Također, udomiteljska obitelj ne može biti obitelj u kojoj je udomitelju ili drugom članu obitelji oduzeto pravo na roditeljsku skrb ili je osoba društveno neprihvatljivog ponašanja, u kojoj su poremećeni obiteljski odnosi te u kojoj bi zbog mentalnog oštećenja ili bolesti udomitelja ili drugog člana obitelji bilo ugroženo zdravlje ili drugi interesi korisnika (Štambuk i Penava Šimac, 2021).

U Republici Hrvatskoj udomiteljstvo za osobe starije životne dobi posljednjih je godina sve više prisutno te je prema podacima iz 2019. godine zabilježeno 4693 smještenih odraslih osoba u udomiteljskim obiteljima i 1476 udomitelja (Štambuk i Penava Šimac, 2021), što upućuje na skoro popunjenost kapaciteta udomiteljskih obitelji s obzirom na zakonsku regulativu. Osobe starije životne dobi čine iznad 50 % svih smještenih odraslih osoba u udomiteljskim obiteljima, što je brojčano preko 2300 starijih korisnika.

Cijenom udomiteljstvo predstavlja najpristupačniji tip smještaja odraslih osoba, a ona se kreće od 2250 kuna do 2500 kuna, ovisno o pokretnosti, odnosno nepokretnosti odrasle osobe. Za odraslu pokretnu osobu naknada iznosi 2250 kuna, za polupokretnu osobu 2350 kuna te za nepokretnu osobu 2500 kuna (Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, 2022). Cijena usluga udomiteljstva može se pokriti osobno, preko obveznika uzdržavanja ili sufinanciranjem uz državnu pomoć. Kada odrasla osoba ima dovoljno vlastitih sredstava za namirivanje cijene usluga, u udomiteljsku obitelj smješta se temeljem privatnog ugovora, no u plaćanju troškova smještaja mogu pomoći i obveznici uzdržavanja. Ako odrasla osoba nema dovoljno vlastitih sredstava te ne prima novčanu pomoć od obveznika uzdržavanja, tada centar za socijalnu skrb kroz usluge socijalne naknade ili koristeći državne resurse rješava problem financiranja smještaja.

Naposljetku, 2010. godine Savanović je provela istraživanje na području Baranje na temu kvalitetnog udomljavanja djece i odraslih osoba iz perspektive udomitelja. U istraživanju je sudjelovao 81 udomitelj, odnosno 60 udomitelja za djecu i 21 udomitelj za odrasle osobe. Istraživanjem su dobiveni podaci da je prosječan udomitelj odrasle osobe osoba od pedesetak godina te da je podjednak broj udomitelja koji su samci, odnosno koji su vjenčane ili nevjenčane osobe s obitelji. Također, istraživanje je pokazalo da je podjednak broj udomitelja koji su po statusu zaposleni, odnosno nemaju stalnog zaposlenja te da im ukupni mjesečni prihod iznosi oko 3500 kuna. Životni prostor u kojem udomitelji obavljaju djelatnost u prosjeku je veličine 100 m² te su udomitelji odraslih osoba često osobe sa završenom osnovnom školom ili

osobe bez osnovne škole, što je izrazito bitno s obzirom na zdravstveno stanje starijih osoba i specifične potrebe koje se javljaju u starijoj dobi. Unatoč zakonskoj regulativi koja propisuje udomljavanje četiri korisnika po udomiteljskoj obitelji, odnosno dodatnog (petog) korisnika u kriznim situacijama kao privremeno rješenje, u praksi se događa da u udomiteljskoj obitelji boravi više korisnika. Zbog specifičnosti smještaja u udomiteljsku obitelj koji je često trajan i gdje ne postoji potreba za čestim intervencijama centra za socijalnu skrb, sama provedba nadzora također je rjeđa, odnosno gubi prioritet nad drugim dužnostima centra. Unatoč brojnim propustima u dosljednom praćenju zakonskog okvira, postoji i pozitivna strana udomiteljstva osoba starije životne dobi koja se odnosi na kontaktiranje udomitelja prije nego li započne korištenje njihovih usluga (Savanović, 2010).

3.2. Udomiteljstvo osoba starije dobi u svijetu

Usluge dugotrajne skrbi razlikuju se u zemljama članicama Europske Unije po pokrivenosti stanovništva, uslugama te u pogledu korištenih organizacijskih shema rada (Jedvaj, Štambuk i Rusac, 2014). Naime, zemlje Europske Unije fokusirane su na povećanje usluga kod kuće i u lokalnoj zajednici, udaljavajući se od institucionalne skrbi koja mora postojati zbog osoba s najtežim oblicima nesposobnosti (Jedvaj, Štambuk i Rusac, 2014). Zemlje Europske Unije usvojile su zajedničke ciljeve za kontinuirani razvoj zdravstvene i dugotrajne skrbi koji se odnose na dostupnost, kvalitetu, adekvatnost i financijsku održivost zdravstvene i dugotrajne skrbi (Jedvaj, Štambuk i Rusac, 2014). Međutim, praksa udomiteljstva različito je razvijena u pojedinim zemljama, dok skandinavske zemlje u tom pogledu prednjače, praksa udomiteljstva je konzervativnija i lošije razvijena u mediteranskim zemljama Europske Unije (Laklija, 2011).

Udomiteljstvo kao oblik skrbi za osobe starije životne dobi nije doživio prihvaćanje u svijetu, posebice u slabije društveno i ekonomski razvijenim

i tradicionalnim zemljama koje teže obitelji kao neformalnom obliku skrbi i primarnom obliku brige o osobama starije životne dobi (Šućur, 2000). Obitelj kao primarni oblik brige o osobama starije životne dobi rasprostranjen je zbog pitanja časti i osjećaja dužnosti koji se javljaju kao popratne karakteristike međugeneracijske solidarnosti (Šućur, 2000), odnosno kao vraćanje „duga“ roditeljima i ostalim starijim članovima obitelji koji su skrbili o mlađim članovima obitelji za vrijeme njihova odrastanja. Van der Geest je 2002. godine u Gani istražio pitanje skrbi o starijim članovima obitelji te je istaknuo riječi kao što su „poštovanje“ i „recipročnost“ kao temeljne odrednice brige i skrbi o starijim osobama. Kako bi se dobio uvid u udomiteljstvo u svijetu, provedeno je istraživanje o modelima udomiteljstva na području Europe čiji su rezultati pokazali da udomiteljstvo za osobe starije životne dobi postoji u Republici Hrvatskoj, Finskoj, Francuskoj, Poljskoj te Bosni i Hercegovini u kojoj ovaj oblik skrbi nije zaživio u praksi, ali je prisutan na normativnom nivou (Laklija, 2011; prema Štambuk i Penava Šimac, 2021).

U Finskoj zakonska regulativa pokriva skrb za osobe starije životne dobi i osobe s invaliditetom. Također, u Finskoj postoji profesionalno udomiteljstvo gdje u profesionalnim udomiteljskim obiteljima najmanje jedan udomitelj mora imati znanja vezana za zdravstveni, socijalni i odgojno-obrazovni sustav. Prava koja udomitelj ostvaruje su pravo na plaću te naknadu tijekom privremene nesposobnosti za rad i dopust. Kako bi osoba mogla obavljati udomiteljstvo mora ispuniti zakonom propisane uvjete, odnosno imati određena znanja i vještine te biti educirana i imati iskustvo ili osobne kvalitete koje je čine osobom podobnom za ulogu udomitelja. Udomitelji nemaju obvezu izvještavati o korisniku koji se nalazi u njihovoj udomiteljskoj obitelji, što se nadomješta praćenjem individualnog plana i programa korisnika (Laklija, 2011).

U Francuskoj postoje udomiteljske obitelji koje skrbe za osobe starije životne dobi i osobe s invaliditetom te je udomiteljstvo formirano kao

profesionalno udomiteljstvo. Prava koja profesionalni udomitelji ostvaruju su pravo na plaću, doprinose za zdravstveno, socijalno i mirovinsko osiguranje, pravo na dopuste i godišnji odmor. Ne postoje zakonom propisani uvjeti vezani uz obrazovni status profesionalnih udomitelja, no moraju biti zadovoljavajućeg psiho-fizičkog zdravlja i stambenih uvjeta te prolaze kroz psihološku obradu i procjenu socijalnih vještina. Profesionalni udomitelji prolaze jednak trening, iako on može biti više, odnosno manje specijaliziran ovisno o potrebama korisnika o kojem se skrbi. Trening, odnosno edukacija za profesionalne udomitelje traje 300 sati, a dva mjeseca prije smještanja korisnika udomitelji prolaze kroz dodatnih 60 sati treninga. Nadalje, udomitelji su dužni i u naredne tri godine nakon smještanja korisnika prolaziti treninge vezane uz specifične potrebe udomljene osobe (Laklija, 2011).

U Poljskoj zakon propisuje udomiteljstvo za odrasle osobe koje mogu obavljati udomitelji koji imaju završeno srednjoškolsko obrazovanje. Prava koja profesionalni udomitelji imaju temeljem statusa udomitelja su: pravo na plaću, doprinose za zdravstveno i mirovinsko osiguranje, pristup profesionalnoj obuci te pravo na godišnji odmor. Zakonom propisani uvjeti koje potencijalni udomitelj treba posjedovati su minimalno završena srednja škola, sposobnost za zadovoljenje potreba korisnika, primjereni stambeni uvjeti te da je osoba zdrava. Edukaciju potencijalnih udomitelja mora licencirati Ministarstvo rada i socijalne politike te se uglavnom koriste PRIDE program i britanski program „Choosing the foster“ (Laklija, 2011).

U Bosni i Hercegovini prema zakonima o socijalnoj zaštiti odrasle osobe imaju pravo na smještaj u drugu obitelj kako bi im se pružila potrebna stalna briga i pomoć radi zadovoljavanja njihovih životnih potreba. Iako prema zakonskoj regulativi ovakav oblik smještanja odraslih osoba postoji, on u praksi nije zaživio. Unatoč tome što udomiteljstvo odraslih osoba nije zaživjelo, udomitelji imaju pravo na novčanu naknadu koja se isplaćuje

radi zadovoljenja potreba korisnika te pravo na stručnu pomoć i podršku. Uvjeti koje potencijalni udomitelj mora zadovoljiti su punoljetnost, psihičko i fizičko zdravlje te zadovoljavajući stambeni uvjeti. Udomitelji su obvezni izvještavati nadležnu instituciju putem pisanih izvješća o smještenim korisnicima. Nadalje, potencijalni udomitelji pohađaju edukaciju koju provode nevladine organizacije u suradnji s centrima za socijalni rad te intenzitet, vrsta i sadržaj edukacije ovise o potrebama i broju zainteresiranih udomitelja (Laklija, 2011).

Razvijene zemlje, odnosno zemlje stabilne ekonomije i kontinuiranog društvenog napretka, imaju potpuni oslonac na državu kao pružatelja višestrukih i složenih socijalnih usluga te na privatne pružatelje usluga za starije osobe, odnosno ulogu civilnog sektora i „for-profit“ organizacija koje pomažu lokalnim vlastima u pronalasku novih i zadržavanju postojećih udomitelja (Laklija, 2011).

U Velikoj Britaniji prisutan je model skrbi „Shared Lives Plus“ koji nudi različite modele skrbi: dugotrajni smještaj, rehabilitacijsku skrb, dnevni smještaj, povremeni smještaj, podršku i pomoć u kući i skrb koja se pruža starijim osobama za vrijeme odmora njegovatelja. Dugotrajni smještaj sličan je udomiteljstvu u Republici Hrvatskoj jer podrazumijeva smještaj i skrb o osobama starije životne dobi u obitelji njegovatelja (Štambuk i Penava Štimac, 2021). Dugotrajnim smještajem osoba starije životne dobi promiče se socijalna uključenost, smanjuje usamljenost i socijalna izolacija te se promiče neovisnost i kontrola (Brookes & Callaghan, 2014). Model skrbi „Shared Lives Plus“ kvalitetan je i sveobuhvatan program što potvrđuju osobe starije životne dobi koje su sudjelujući u programu ukupnu kvalitetu života ocijenile višom od onih koji koriste alternativne usluge skrbi (Callaghan, Bookes, Palmer, 2017; prema Štambuk i Penava Štimac, 2021).

Jedna od država koja se već duži niz godina „poigrava“ s udomiteljstvom kao oblikom skrbi o osobama starije životne dobi su Sjedinjene Američke Države. Udomiteljstvo se kao oblik skrbi u Sjedinjenim Američkim Državama pojavljuje početkom 20. stoljeća te od tada bilježe tradiciju provedbe brojnih istraživanja na temu udomiteljstva kojima je udomiteljstvo definirano kao život unutar malih skupina u kojima se pružaju usluge smještaja i brige za osobe s oštećenjima (Štambuk i Penava Šimac, 2021). Nadalje, u Sjedinjenim Američkim Državama zakonom je propisan minimalan (tri) i maksimalan (šest) broj osoba koje mogu biti u udomiteljskoj obitelji (Kane i Kane, 1980) te je potrebno specijalizirano obrazovanje udomitelja za podršku osobama starije životne dobi s različitim zdravstvenim i psihičkim teškoćama (Štambuk i Penava Šimac, 2021).

Sherman i Newman (1977) često su se u svojim istraživačkim radovima bavili temom udomiteljstva osoba starije životne dobi u Sjedinjenim Američkim Državama, a prvo istraživanje o udomiteljstvu kao alternativnom obliku skrbi za starije proveli su u New Yorku 1977. godine. Istraživanjem su nastojali usporediti alternativne oblike udomiteljstva osoba starije životne dobi i obiteljske domove za starije i nemoćne unutar tri konteksta: individualni, obiteljski i društveni. Rezultati istraživanja pokazali su da osobe starije životne dobi pokazuju napredak u svom zdravstvenom i psihičkom stanju te da koliko god koncept udomiteljskih obitelji ili obiteljskih domova zvuči neprimjereno, on uistinu na adekvatan način nadomješta primarnu obitelj osoba starije životne dobi. Također, rezultati su pokazali financijsku isplativost udomiteljskih obitelji i obiteljskih domova u odnosu na ostale oblike pružanja socijalnih usluga.

Vandivort i suradnici (1984) navode da udomiteljstvo odraslih osoba ima brojne ishode povoljne za društvo u cjelini. Naime, udomljavanje vide kao nizak trošak za državu koja oslobođena troškova socijalnih usluga može svoje resurse usmjeriti na druga područja. Nadalje, ponavlja se da

udomiteljstvo kao oblik skrbi za odrasle osobe u manjim obiteljima djeluje povoljno na fizičko, psihičko i emocionalno zdravlje osobe te većina korisnika bilježi napredak u takvom obliku skrbi.

4. Ostali oblici skrbi za osobe starije životne dobi u Republici Hrvatskoj

Oblici skrbi za osobe starije životne dobi u Republici Hrvatskoj su skrb unutar obitelji, samostalna ili uz pomoć zaposlenih djelatnika, obiteljski domovi, domovi za starije i nemoćne osobe te udomiteljske obitelji i gerontološki centri (Laklija i sur., 2008).

Skrb unutar obitelji primarni je i najstariji oblik skrbi koji se temelji na međugeneracijskoj solidarnosti te osjećaju dužnosti i pitanju časti. Međugeneracijska solidarnost i potpora pokazuju se uzajamnim djelovanjem, ljubavlju te pomaganjem u obliku usluga ili novca. Najčešći neformalni pružatelji skrbi osobama starije životne dobi su bračni partneri, odrasla djeca i unuci te ostali članovi obitelji koji su dio društvene mreže od koje osobe starije životne dobi očekuju potporu, pružanje savjeta i praktičnu pomoć (Podgorelec i Klempić, 2007). Istraživanja su pokazala da obitelj pruža oko 80 % praktične potpore osobama starije životne dobi (Phillipson i sur., 2001; prema Podgorelec i Klempić, 2007), pri čemu bračni partneri i odrasla djeca pružaju sve vrste neformalne potpore, dok braća i ostali članovi obitelji osiguravaju emocionalnu potporu (Babić, Lajić i Podgorelec, 2004; Phillipson i sur., 2001). Obitelj o osobi starije životne dobi može skrbiti samostalno tako da u pružanju skrbi sudjeluju isključivo članovi obitelji ili uz pomoć zaposlenih djelatnika, odnosno koristeći usluge njegovatelja ili druge stručne osobe. Skrb o osobama starije životne dobi unutar obitelji doprinosi zadovoljstvu pružatelja skrbi te je kvaliteta skrbi znatno bolja unutar obitelji zbog usmjerenosti potpune pažnje na pojedinca kao jedinog korisnika usluge. Nadalje, ostanak osobe starije životne dobi unutar obitelji pokazao se kao psihološki i emocionalno zdravije okruženje za pojedinca. Nedostaci skrbi za osobe starije životne dobi unutar obitelji očituju se u povećanoj razini stresa kod pružatelja skrbi te osjećaju

odgovornosti za zdravlje i život druge osobe, problemima u organizaciji i života te financijskim poteškoćama (Podgorelec i Klempić, 2007).

Domovi za starije i nemoćne osobe institucionalni su i formalni oblik skrbi za odrasle osobe koje više nisu u mogućnosti brinuti o osnovnim životnim potrebama poput održavanja higijene, hranjenja i slično. U Republici Hrvatskoj postoje državni domovi i domovi u privatnom vlasništvu kao pružatelji socijalnih usluga i smještaja odraslih osoba. Prednosti domova za starije i nemoćne osobe su stručnost osoblja te pružanje maksimalne zdravstvene njege i zaštite. Iako je korisnik izdvojen iz svoje obitelji, ponuđen mu je novi oblik socijalizacije s ostalim korisnicima domova s kojima ga povezuju zajedničke životne okolnosti. Kako bi pojedinac osigurao pristup uslugama domova za starije i nemoćne osobe potrebno je izdvojiti od 3500 kuna do 5500 kuna, dok se za domove u privatnom vlasništvu izdvaja i do nekoliko tisuća kuna više (Lovreković i Leutar, 2010). Odlazak u mirovinu, odnosno prestanak radne aktivnosti smanjuje zaradu osoba starije životne dobi, i to u prosjeku za otprilike 50 %. Zbog izrazito visoke nezaposlenosti mladih osoba i manjka radnih mjesta, osobama starije životne dobi se nakon umirovljenja ne pruža gotovo nikakva mogućnost za ostvarenje dopunskih prihoda, a mirovine se ne usklađuju s porastom životnih troškova. U *Tablici 1.* prikazani su podaci o primanjima osoba starije životne dobi u Republici Hrvatskoj koji upućuju na veliki jaz između prihoda osoba starije životne dobi naspram prosječnih cijena usluga unutar domova za starije i nemoćne osobe (Podgorelec i Klempić, 2007).

Tablica 1. Broj korisnika i visina mirovina u Republici Hrvatskoj 2006. godine (Podgorelec i Klempić, 2007).

Svota mirovine u kn	Ukupno	
	Broj korisnika	Prosječna mirovina u kn umanjena za porez i prirez
do 500,00	63.548	266,00
500,01 – 1000,00	117.853	736,02
1000,01 – 1500,00	158.342	1257,79
1500,01 – 2000,00	295.270	1708,23
2000,01 – 4000,00	271.450	2427,13
4000,01 – 5000,00	27.139	4395,68
5000,01 – 8000,00	11.804	6373,81
veće od 8000,00	458	9619,34
Ukupno	1.043.116	1903,99

Gerontološki centri su ustanove integralne i neposredne multidisciplinarne izvaninstitucionalne skrbi za osobe starije životne dobi u lokalnoj zajednici čiji je osnovni cilj zadržati stariju osobu u primarnoj, obiteljskoj sredini kako bi se osigurala što veća kvaliteta njezina života. Kako bi se to postiglo, u gerontološkim centrima organizirani su različiti programi koji doprinose socijalnoj uključenosti starijih osoba, poput dnevnog boravka za starije osobe, zdravstvenog, psihološkog i socijalnog savjetovanja, programa tjedne aktivnosti, kulturno-zabavnih sadržaja, pomoći i njege u kući te rekreacijskih aktivnosti i fizikalne terapije (Žganec, Rusac i Laklija, 2007). Kroz nabrojane programe nudi se pomoć u zadovoljenju egzistencijalnih potreba te poboljšanje kvalitete života kroz sportsko-rekreativne, kreativne i ostale aktivnosti (Tomek-Roksandić i sur., 2005).

U usporedbi s ostalim oblicima i pružateljima socijalne skrbi za osobe starije životne dobi udomiteljstvo je najjeftiniji oblik čiji su mjesečni troškovi za tisuću kuna manji, nego li je to slučaj za najjeftiniju opciju među domovima za starije i nemoćne. Osim izrazito niskih financijskih troškova, prednost udomiteljstva je i manji broj korisnika kojima se moguće kvalitetnije i adekvatnije posvetiti. Udomiteljstvo rješava problem manjka kapaciteta i visoke izdatke za državu te nudi mogućnost zarade pružateljima usluga. Nedostaci udomiteljstva očituju se u stručnosti pružatelja skrbi, postojanju, odnosno nepostojanju kvalifikacija koje prosječnog udomitelja odrasle osobe čine stručnim za obavljanje takve vrste djelatnosti (Laklija i sur., 2008).

5. Razlike između udomiteljstva djece i osoba starije životne dobi

Osim što Zakon o udomiteljstvu (NN/115/18, 18/22) uređuje udomiteljstvo odraslih osoba, njime se uređuje i udomiteljstvo djece, odnosno maloljetnih osoba. Uvjeti i zapreke prilikom stjecanja statusa udomitelja za odrasle osobe identične su uvjetima i zaprekama za stjecanje statusa udomitelja za djecu. Sukladno tome, udomiteljstvo za djecu može obavljati osoba koja je punoljetna, ima poslovnu sposobnost, hrvatski je državljanin, ima prebivalište i živi u Republici Hrvatskoj, mlađa je od 60 godina, ima završeno najmanje srednjoškolsko obrazovanje, završila je osposobljavanje za udomitelja, ima stambene uvjete te ima pisanu suglasnost svih punoljetnih članova zajedničkog kućanstva za obavljanje udomiteljstva. S druge strane, zapreke za obavljanje udomiteljstva su poremećeni obiteljski odnosi, bolest ili stanje kojim bi bilo ugroženo zdravlje ili drugi interesi djeteta te prisutnost društveno neprihvatljivog ponašanja kod potencijalnog udomitelja.

Savanović (2010) je istraživanjem utvrdila da prosječan udomitelj djeteta ima pedesetak godina, nema stalnog zaposlenja, životni prostor u kojem

obavlja djelatnost je veličine 100 m² te mu ukupni mjesečni prihodi iznose oko 3500 kuna. U odnosu na udomitelje odraslih osoba, više od 70 % udomitelja djece nalazi se u bračnoj zajednici te su u pravilu obrazovaniji u odnosu na udomitelje odraslih osoba, odnosno imaju završenu osnovnu, srednju, višu ili visoku školu. Nadalje, utvrđeno je da broj korisnika u udomiteljskim obiteljima odraslih osoba ponekad prelazi zakonski propisanu granicu od maksimalno pet osoba, dok se u slučaju udomiteljstva djece zakonsko ograničenje korisnika poštuje. Naposljetku, udomljena djeca nemaju mogućnost doticaja s potencijalnim udomiteljem prije samog smještaja u novo okruženje, što je prednost u kojoj uživaju udomljene odrasle osobe (Savanović, 2010).

6. Primjer iskustva udomitelja osoba starije životne dobi

Kako bi se dobio uvid u perspektivu, obilježja, motivaciju i iskustvo udomitelja osoba starije životne dobi, proveden je intervju s jednom udomiteljicom odraslih osoba u Međimurskoj županiji. Intervjuom su prikupljeni podaci o motivaciji, teškoćama, svakodnevnici udomiteljice odraslih osoba, opseg obveza udomiteljice odraslih osoba, dobrobiti udomiteljstva te o formalnoj i neformalnoj podršci.

Kao motivacija za udomljavanje odraslih osoba, odnosno osoba starije životne dobi, navodi se prijevremeni odlazak u mirovinu, ostanak bez većine mjesečnih prihoda te sinov gubitak posla, što je prouzročilo dodatne troškove i povećanu potrebu za pronalaskom dodatnog izvora prihoda. Također, udomiteljica je istaknula kako je u mladosti željela biti medicinska sestra, stoga je udomiteljstvo odraslih osoba ispunilo određeni osjećaj gubitka željenog zanimanja. Osim postojeće potrebe za ostvarenjem mjesečnih prihoda, kao motivacija se ističe i želja za pružanjem pomoći starijim i nemoćnim osobama, što je doprinijelo odlasku u centar za socijalnu skrb i iskazivanju želje za udomljavanjem. Nakon pozitivnog povratnog odgovora centra za socijalnu

skrb i dobivenih uputa o stanju i izgledu prostorija u kojima korisnici borave, uredile su se postojeće prostorije u kući i završio tečaj za udomitelja odraslih osoba.

Prilikom obavljanja udomiteljstva odraslih osoba, udomitelji se susreću s različitim teškoćama i izazovima. Naime, neki korisnici usluge udomiteljstva često su željeli popiti alkoholna pića ili konzumirati cigarete unatoč nepovoljnom zdravstvenom stanju. Također, često se događa da korisnici odbijaju surađivati s udomiteljem na način da ne žele jesti, presvući se, okupati ili skinuti odjeću, što dodatno otežava posao udomitelja u održavanju zdravlja i higijene korisnika. Udomiteljica ističe kako je nekada potrebno nagovarati i moliti korisnika da pristane na obavljanje svakodnevnih aktivnosti koje doprinose njegovu fizičkom i psihičkom zdravlju. Unatoč teškoćama s kojima se udomitelji susreću prilikom pružanja usluge smještaja, vrijeme provedeno sa starijim osobama obilježeno je zajedničkim lijepim trenucima poput pjevanja, molitve, zajedničkog pripremanja ručka i večere.

Kao formalna podrška prilikom obavljanja udomiteljstva ističu se socijalne radnice kao osnovni izvor savjeta i podrške. Socijalne radnice obavljaju nadzor prilikom trajanja pružanja usluge smještaja osobama starije životne dobi kako bi provjerile obostrano zadovoljstvo korisnika i udomitelja te uvjete na smještaju. Osim socijalnih radnica, kao izvor formalne podrške ističu se njegovateljice čija je uloga održavanje fizičkog zdravlja korisnika, odnosno razgibavanje nepokretnih korisnika, previjanje rana i kupanje nepokretnih korisnika.

Osim formalne podrške, neformalna podrška bitan je element kvalitetnog i sveobuhvatnog udomiteljstva. Kao glavni izvor neformalne podrške udomiteljica je spomenula svoga sina s kojim živi u istom kućanstvu. Prilikom obavljanja težih fizičkih radnji udomiteljica je imala podršku i pomoć svoga

sina. Naime, sin je pružao pomoć prilikom dizanja i premještanja korisnika, u šetnji ili odlaskom na dvorište.

Dan udomitelja osoba starije životne dobi traje 24 sata, što znači da udomitelj mora biti dostupan korisnicima u svakom trenutku. Razlog tome je što nikada ne znate kada će korisniku zatrebati nešto što će doprinijeti njegovu fizičkom i psihičkom zdravlju. Određeni korisnici imaju kateter te ga često nastoje izvući, dok ostali korisnici skidaju pelene ili žele pobjeći negdje, stoga je potrebno u svakom trenutku biti spreman prepoznati i reagirati na takvu situaciju. Također, brojni korisnici imaju teškoće s pamćenjem i prepoznavanjem stvarnosti, što dodatno otežava posao udomitelja odraslih osoba i oduzima vrijeme na razjašnjavanje, razgovor i nepotrebna opravdavanja. Primjerice, korisnici su ponekad udomiteljicu optužili da im krade krumpir ili da trebaju ići okopavati vrt, stoga udomiteljica mora objasniti korisnicima da se tako nešto ne događa kako bi zadobila njihovo povjerenje.

Opseg posla udomitelja odraslih osoba raznolik je i opsežan. Udomitelj odraslih osoba dužan je korisniku pružiti smještaj, nekoliko obroka na dan, osigurati liječničku skrb, voditi ih specijalisti ako osoba ima određene teškoće ili bolesti. Također, bitno je obveze udomitelja prilagoditi potrebama svakog pojedinog korisnika kako bi pristup bio individualan i adekvatan. Osobe starije životne dobi koje se nalaze na smještaju kod udomitelja potrebno je hraniti, kupati i održavati njihovu higijenu, mijenjati pelene, mazati ih mlijekom za tijelo, presvlačiti im odjeću i njihove krevete i prostorije održavati čistima. Doručak za korisnike udomiteljstva priprema se oko 08:00 sati ujutro, a oko 11:00 sati korisnicima se daje užina. Nakon užine korisnici se presvlače i mijenjaju im se pelene te nakon toga, oko 13:00 sati, slijedi ručak. Nakon ručka korisnici se odmaraju do sljedeće užine koja je uglavnom u 16:30 sati. Nakon 18:00 sati udomitelj je opet dužan promijeniti pelene korisnicima i presvući ih kako bi se održala njihova higijena. Predvečer, oko 19:00 sati, korisnici večeraju, a nakon večere odlaze na spavanje. Unatoč odlasku korisnika na

spavanje, noć udomitelja može biti ispunjena obvezama zbog zdravstvenih potreba korisnika, neočekivanog odlaska u bolnicu ili bolesti korisnika.

Osobe koje obavljaju udomiteljstvo odraslih osoba mogu kroz pružanje podrške i pomoći korisnicima steći brojne dobrobiti. Osobe koje se nalaze na smještaju kod udomitelja kroz život su stekle različita iskustva od samog udomitelja, stoga se učenje i podrška prenose, kako s udomitelja na korisnika, tako i s korisnika na udomitelja. Svaki korisnik udomiteljstva zahvaljuje na pruženoj podršci na individualan način, no sjaj u očima i ljubav koju korisnici uzvraćaju i više je nego dovoljna za rast udomitelja kao osobe. Potrebno je voljeti brinuti o drugima i nesebično pružati podršku i pomoć kako bi usluge udomiteljstva bile pružene na adekvatan i sveobuhvatan način. Ako se osoba bavi udomiteljstvom isključivo zbog ostvarenja novčanih prihoda, pomoć osobi starije životne dobi neće biti pružena na individualan i potreban način, izostat će topli ljudski odnos koji je za korisnike izuzetno važan.

7. Zaključak

Obitelj gubi svoju ulogu kao primarni izvor podrške i pomoći osobama starije životne dobi zbog smanjenja fertiliteta i nataliteta, odvojenog stanovanja odrasle djece i njihovih ostarjelih članova obitelji te zaposlenosti žena, što je doprinijelo smanjenju potencijalnih pružatelja skrbi starijima. U skladu s time, posljednjih godina europske zemlje, kao i Republika Hrvatska, s povećanjem broja osoba starije životne dobi u ukupnoj populaciji te produljenjem života zbog napretka u području zdravstvene skrbi, prepoznale su rizik ovisnosti u starosti, što je doprinijelo provedbi socijalnih reformi i razvoju institucionalnih i izvaninstitucionalnih oblika skrbi o osobama starije životne dobi. Unatoč brojnim smjerovima razvoja skrbi za osobe starije životne dobi, institucionalnim i izvaninstitucionalnim, skrb o osobama starije životne dobi potrebno je razvijati u skladu s njihovim potrebama i individualnim težnjama u pogledu oblika smještaja i načina nastavka života u starosti. U skladu s

pretpostavkom negativnog demografskog trenda Republike Hrvatske, socijalnu skrb za odrasle osobe potrebno je postaviti na prioritetsnu listu gorućih problema u državi koje je potrebno riješiti kako bi se osigurala sigurna starost i adekvatno rješavanje problema koje nosi sa sobom. Udomiteljstvo se kao oblik skrbi za osobe starije životne dobi u Republici Hrvatskoj javlja početkom 70-ih godina, no smjer u kojem bi razvoj udomiteljstva trebao ići nije definiran do danas. Udomiteljstvo nije dovoljno istraženo, a ulaganja u njegov razvoj su minimalna i nedostatna. Iako je udomiteljstvo kao oblik skrbi o osobama starije životne dobi financijski dostupno, prema ostalim odrednicama i mogućnostima te zakonskoj regulativi svrstava se u lošiji oblik skrbi. Primjena istog zakona uz minimalne razlike na sve vrste udomljavanja unatoč postojanju razlika u vrsti, starosti i specifičnim potrebama korisnika upućuju na mogućnost nepravilnosti u praksi udomiteljstva. Također, većina udomitelja osoba starije životne dobi nema ili ima samo završenu srednju školu, što dovodi do nesrazmjera zakonske regulative i obavljanja udomiteljstva u praksi.

Sukladno svemu navedenom, udomiteljstvo kao oblik skrbi za osobe starije životne dobi nije odgovarajući oblik skrbi zbog brojnih neslaganja u zakonom propisanim uvjetima i njihovoj primjeni u praksi. Izostankom pridržavanja zakonske regulative o broju korisnika na smještaju u udomiteljskoj obitelji, uvjetima i obvezama na strani udomitelja i ostalih sudionika, udomiteljstvo gubi na svojoj kvaliteti i adekvatnoj provedbi. No, prije nego li se krene razmišljati o načinima rješavanja postojeće problematike u sustavu udomljavanja osoba starije životne dobi, potrebno je istražiti i osvijestiti potrebe starijih osoba koje se često „izgube“ u društvu nakon odlaska u mirovinu i gubitka „svrhe“ za državu.

8. Literatura

1. Babić, D., Lajić, I., & Podgorelec, S. (2004). Otočni izazovi: život na periferiji, odlazak ili revitalizacija otočnog mikrosocijalnog

- ambijenta. *Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja*, 42(3/4 (165/166)), 255-276.
2. Dobrotić, I. (2016). Razvoj i poteškoće sustava skrbi za starije osobe u Republici Hrvatskoj. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 25(1), 21-42.
 3. Državni zavod za statistiku (2021). *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2021* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Državnog zavoda za statistiku: <https://dzs.gov.hr/u-fokusu/popis-2021/88>.
 4. Jedvaj, S., Štambuk, A., & Rusac, S. (2014). Demografsko starenje stanovništva i skrb za starije osobe u Hrvatskoj. *Socijalne teme: časopis za pitanja socijalnog rada i srodnih znanosti*, 1(1), 135-154.
 5. Kane, R. L., & Kane, R. A. (1980). Alternatives to institutional care of the elderly: beyond the dichotomy. *Gerontologist*, 20(1), 249–259.
 6. Kljajić, L. (2020). *Privatni pružatelji socijalne skrbi za starije osobe*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada.
 7. Laklija, M. (2011). Modeli udomiteljstva u Europi. In *Zagreb: Forum za kvalitetno udomiteljstvo djece*.
 8. Laklija, M., Rusac, S., & Žganec, N. (2008). Trendovi u skrbi za osobe starije životne dobi u Republici Hrvatskoj u zemljama Europske unije. *Revija za socijalnu politiku*, 15(2), 171-188.
 9. Lovreković, M., & Leutar, Z. (2010). Kvaliteta života osoba u domovima za starije i nemoćne osobe u Zagrebu. *Socijalna ekologija: časopis za ekološku misao i sociološka istraživanja okoline*, 19(1), 55-79.
 10. Murgić, J., Jukić, T., Tomek-Roksandić, S., Ljubičić, M. i Kusić, Z. (2009). The ageing of Croatian population. *Collegium Antropologicum*, 33(2), 701-705.
 11. Odluka o visini naknade za rad udomitelja. Narodne novine, br. 27/2022.
 12. Odluka o visini opskrbnine za potrebe korisnika. Narodne novine, br. 27/2022.

13. Phillipson, C., Bernard, M., Phillips, J., & Ogg, J. (2001). The family and community life of older people: social networks and social support in three urban communities. *Social policy Journal of New Zealand*, 19, 1-3.
14. Podgorelec, S., & Klempić, S. (2007). Starenje i neformalna skrb o starim osobama u Hrvatskoj. *Migracijske i etničke teme*, 23(1-2), 111-134.
15. Savanović, N. (2010). Kvalitetno udomiteljstvo djece i odraslih osoba iz perspektive udomitelja na području Baranje. *Ljetopis socijalnog rada*, 17(2), 223-239.
16. Sherman, S. R., & Newman, E. S. (1977). Foster-family care for the elderly in New York State. *The Gerontologist*, 17(6), 513-520.
17. Štambuk, A., & Penava Šimac, M. (2021). Prikaz udomiteljstva kao oblika skrbi za osobe starije životne dobi u Hrvatskoj. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 57(2), 123-149.
18. Šućur, Z. (2000). Bračna i obiteljska situacija starih slijepih osoba u Hrvatskoj. *Društvena istraživanja*, 4-5(48-49), 663-686.
19. Tomek-Roksandić, S., Perko, G., Mihok, D., Puljak, A., Radašević, H., Čulig, J. i Ljubičić, M. (2005). Značenje centara za gerontologiju županijskih zavoda za javno zdravstvo i gerontoloških centara u Hrvatskoj. *MEDICUS*, 14(2), 177-193.
20. Van der Geest, S. (2002). Respect and reciprocity: Care of elderly people in rural Ghana. *Journal of Cross-Cultural Gerontology*, 17(1), 3-31.
21. Vandivort, R., Kurren, G. M., & Braun, K. (1984). Foster family care for frail elderly: A cost-effective quality care alternative. *Journal of Gerontological Social Work*, 7(4), 101-114.
22. Zakon o udomiteljstvu. Narodne novine, br. 115/18, 18/22.